

**НАСТАВНО-НАУЧНОМ ВЕЋУ ФИЛОЛОШКОГ ФАКУЛТЕТА
УНИВЕРЗИТЕТА У БЕОГРАДУ**

**ИЗВЕШТАЈ О ПРЕГЛЕДУ И ОЦЕНИ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ
„Поэтическое искусство Бориса Поплавского” (Песничка уметност Бориса
Поплавског) мср Николе С. Миљковића**

I ПОДАЦИ О КОМИСИЈИ

1. Датум и орган који је именовао комисију:

Комисију је именовало Наставно-научно веће Филолошког факултета на VII електронској седници од 20. априла 2021. године.

2. Састав комисије:

Ментор: др Корнелија Ичин, редовни професор, Филолошки факултет – Београд

Ужа научна област: Руска књижевност

Датум избора у звање: 15. јул 2009.

др Јелена Кусовац, доцент за ужу научну област руска књижевност,

Филолошки факултет Универзитета у Београду

Датум избора у звање: 29. јануар 2019.

др Олга Бурењина, професор, Департман за славистику Универзитета у Цириху

Ужа научна област: Руска књижевност

Датум избора у звање: 22. децембар 2005.

др Татјана Јововић, ванредни професор за ужу научну област руска књижевност, Филолошки факултет
Универзитета Црне Горе

Датум избора у звање: 27. октобар 2017.

др Дмитриј Токарев, водећи научни сарадник

Институт за руску књижевност РАН (Пушкински Дом); професор, Универзитет Висока школа економије,
Санкт-Петербуршки државни универзитет.

Датум избора у звање: 2016.

др Валериј Гречко, редовни професор

Департман за славистику, Токијски универзитет.

Датум избора у звање: април 2020.

II ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ

1. Име, име једног родитеља, презиме:

Никола (Слађан) Миљковић

2. Датум рођења, општина, република:

01. 02. 1992. Пожаревац

3. Датум одбране, место и назив мастер рада:

15. 07. 2016, Филолошки факултет Универзитета у Београду, „Отец Сергей Льва Н. Толстого” (Отац
Сергије Лава Н. Толстоја)

4. Научна област из које је стечено академско звање мастера:

Руска књижевност

III НАСЛОВ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:

„Поэтическое искусство Бориса Поплавского” (Песничка уметност Бориса Поплавског)

IV ПРЕГЛЕД ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

Навести кратак садржај са назнаком броја страна поглавља, слика, шема, графикона и сл.

Докторска дисертација мр **Николе С. Миљковића** под насловом **„Поэтическое искусство Бориса Поплавского” (Песничка уметност Бориса Поплавског)** обухвата 240 пагинираних страница (без насловних страница на три језика, резимеа, садржаја и приложених изјава на крају рукописа) са проредом 1.0, написана је на руском језику и подељена је у следеће целине:

1. Увод (стр. 1-24), са потпоглављима:
 - a. Списак скраћеница (стр. 1)
 - b. Прелиминарна разматрања (стр. 7–16)
 - c. Борис Поплавски – „непознати војник руске књижевности” (стр. 17–22)
 - d. Поставка проблема дисертације или зашто песничка уметност? (стр. 23–24)
2. Лирско „ја” у поезији Бориса Поплавског (стр. 25–80), са потпоглављима:
 - a. Прологомена за Главу 1 (стр. 25–36)
 - b. Анализа лирског „ја” у поезији Бориса Поплавског (стр. 37–80)
3. Од футуристичких експеримената ка естетици „маске Медузе” (стр. 81–164), са потпоглављима:
 - a. Прологомена за Главу 2 (стр. 81–89)
 - b. „Соловејшчи” језик Бориса Поплавског (стр. 90–103)
 - c. Наслеђе романтизма и сенка Едгара Алана Поа у поезији Бориса Поплавског (стр. 104–123)
 - d. Футуриста Поплавски или „дада-жонглер руске културе...”? (стр. 124–164)
4. Хронотоп у поезији Бориса Поплавског (стр. 165–206), са потпоглављима:
 - a. Прологомена за Главу 3 (стр. 165–169)
 - b. Домовина/дом и време у поезији Бориса Поплавског (стр. 170–206)
5. Закључак (стр. 207–211),
6. Литература (стр. 212–235),
7. Биографија аутора (стр. 236),
8. Прилози (стр. 237–240).

V ВРЕДНОВАЊЕ ПОЈЕДИНИХ ДЕЛОВА ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:

У **Уводном** (стр. 1-24) поглављу дисертације даје се списак скраћеница литературе (часописа, енциклопедија, сабраних дела итд.), које се користе у читавој дисертацији, разматра се објекат истраживања, задаци, циљеви, материјал, те методологија истраживања, даје се преглед литературе по областима (теорија књижевности, поезика, философија, естетика, (етно)лингвистика) коришћене током истраживања и постављају се хипотезе, које ће се у дисертацији разматрати и доказивати.

Прво поглавље обухвата опсежан преглед дешавања на књижевној сцени првог таласа руске емиграције у Паризу која представља окружење песника Бориса Поплавског. Даје се преглед најважнијих књижевних групација и кружока у којима је сâм песник учествовао („Палата песника”, „Гатарапак”, „Кроз” итд.) уз критичку анализу његове улоге и места на књижевној карти првог таласа емиграције, од песничких почетака Бориса Поплавског у алманаху „Радио” до објављивања прве збирке песама „Заставе”. У оквиру ове целине аутор даје преглед најзначајнијих радова о Борису Поплавском као и дисертација одбрањених претежно на руском језику од 1999. до 2015. године, а посвећених различитим аспектима стваралаштва овог аутора. Коначно, у оквиру прве целине образлаже се и оправданост самог наслова дисертације, односно дају се основне премисе и постављају хипотезе од којих се полази како би се целовито описала песничка уметност модернисте

Бориса Поплавског са освртом на утицаје класичних поетика – у првом реду „Песничке уметности” Квинта Хорација Флака и Николе Боалоа и њихово мешање са модернистичким тенденцијама XX века (симболизам, футуризам, дадаизам, надреализам итд.).

У поглављу **Лирско „ја” у поезији Бориса Поплавског** (стр. 25–80), најпре се у уводном потпоглављу – Прологомена за Главу 1 – поставља теоријска основа проблема и разматра се развој субјективности у поезији од антике до модернизма, са посебним освртом на моменте кључне управо за потоњу поетику модернизма и самог Бориса Поплавског. Дефинише се појам лирски јунак/лирски субјект, тј. песничко „ја” на темељима идеја руске формалистичке, структуралистичке и семиотичке школе. Овде се одређује улога и утицај романтичарске поетике на касније песничке традиције, чиме се дефинише једно од основних полазишта читавог истраживања – романтичарска поетика како важан извор целокупне поетике Бориса Поплавског. Кандидат Н. Миљковић нарочито истиче везе са философијом егзистенцијализма у књижевности зачетог у европској (Ниче, Пруст, Сартр, Ками) али и у руској књижевној традицији добрим делом у XIX веку у делима Фјодора Тјутчева, Фјодора Достојевског и Лава Толстоја, и настављеног у XX веку у делима Леонида Андрејева, Андреја Белог и Фјодора Сологуба на руском терену. Пратећи развој европске поезије, наглашава се утицај Волта Витмена и његове песничке збирке „Влати траве” као својеврсног манифеста песничке индивидуалности.

Централни део првог поглавља посвећен је анализи лирског јунака на богатом материјалу поезије Бориса Поплавског; кандидат осветљава утицај философије стоичара Марка Аурелија у првом реду, али и руског мислиоца Василија Розанова; прецизно се дефинише однос „ја“ и „други”, где кроз мотив рукописа у боци, песник води непрестани дијалог са песницима претходницима (Едгар По, Артур Рембо, Алфред де Вињи, Александар Пушкин, Јевгениј Баратински и др.), али и са будућим читаоцима посредством мотива песничког завештања – нематеријалног споменика, који потиче од Хорацијеве оде „Exegi monumentum aere perennius”. На основу реченог Н. Миљковић луцидно одређује читаву поетику Бориса Поплавског као „поетику у боци”. Кандидат, анализирајући сложена питања у вези са одређењем песничког „ја”, разматра и читав спектар других, супротстављених тој песничкој индивидуалности категорија, као што су нивои „ти”/ „Ти”, „он”/„Он” и „ми”/„Ми”, са посебним освртом на формирање тзв. „мигрантског ми” и устаљених културолошких појмова „паришка нота” и „непримећено поколење”. Ослањајући се на богату књижевну и филозофску традицију, докторанд анализира поменути категорију лирског јунака и кроз призму парадокса о Нарцису, кроз мотиве огледала, водене површине, аутопортрета итд., наглашавајући нарочито утицај Лотреамонове поетике на Бориса Поплавског у овом сегменту, али и утицај сликарства – Пармиђанинов аутопортрет у конкавном огледалу и др. Значајно место у првој целини поклања се тумачењу лика Аполона и посредством њега везе са „Записима из подземља” Фјодора Достојевског који, како Н. Миљковић сматра, управо и представља зачетак индивидуалности у руској књижевности новијег времена. Кандидат поклања значајну пажњу и појму меланхолије која је тесно повезана са лирским субјектом и његовим психолошким стањима, убедљиво доказујући да то стање има упориште у сликарству, тачније у гравури „Меланхолија I” Албрехта Дирера; то се доказује налажењем мотива карактеристичних за диреровску гравуру (анђео, вага, звоно, часовник, кула, летећи миш, шестар, сфера и др.), који су у тесној спреси са самим меланхоличним стањем лирског субјекта у поезији Бориса Поплавског. Даље се показује како се меланхолија развија у поезији Поплавског пролазећи кроз стања романтичарског сплина и досаде/болести човека из подземља, све до надреалистичког црног хумора. Како би описао посебно стање лирског јунака у поезији Бориса Поплавског, кандидат уводи филозофске појмове егзистенцијалног времена и негентропијског света, уз већ устаљен појам платоновског света идеја (ејдоса), који је у својим радовима Дмитриј Токарев увео а у вези са специфичном димензијом поезије овог песника.

Поглавље **Од футуристичких експеримената ка естетици „маске Медузе”** (стр. 81–164) даје приказ развоја поетике Бориса Поплавског од ране фазе, у којој су очигледни утицаји футуристе Владимира Мајаковског, до крајње сложених песничких слика које настају под утицајем надреализма и мешања различитих песничких традиција (романтизам, „41^о”, симболизам, имажинизам, дадаизам и др.). У уводном делу се поставља теоријски оквир идеје језичког експеримента у поезији и даљег развоја песничког језика ка естетици ружног, оличеног у идеји Медузине маске, а теоријски заснованог у „Естетици ружног” Карла Фридриха Розенкранца, те у роману „Браћа Карамазови” Фјодора Достојевског кроз идеју дволике Лепоте (лепоте содомске и лепоте

Мадоне). Кандидат полази од Псеудо Лонгиновог трактата „О узвишеном”, те преко романтичарске и авангардних поетика првих трију деценија XX века, показује како идеја естетско чуло мењала у књижевности и на који начин неке од тих промена усваја Борис Поплавски; обраћа се пажња на важност обраде митолошких момената у модернистичким поетикама.

Језичке експерименте у поезији Бориса Поплавског кандидат сагледава првенствено у кључу футуристичке поетике (Владимир Мајаковски, Давид Бурљук, Александар Туфанов и др.) и утицаја заума (Велимир Хлебњиков, Иља Здањевич), те утицаја сликарства (Пикасо, Рембрант, Де Кирико, Модилјани и др.) на формирање сложених (екфрастичних) песничких слика у каснијем периоду песничког стваралаштва. Богатство песничког језика показује се детаљном анализом поезије на различитим нивоима (фонетски, фонолошки, морфолошки, синтаксички) чиме се на убедљив начин доказује тежња песника ка остваривању пуне синестезије у својој поезији са јако израженим музичким и визуелним начелом. Нарочито велики помак у описивању специфичности песничког језика (идиостила) Бориса Поплавског представља анализа стилских фигура и тропа, где кандидат на богатом материјалу показује да је готово читав песнички свет овог аутора изграђен на фигурама чија је суштина у поигравању са смислом – семантичка асонанца, амфиболија и оксиморон/алогизам, где се докторанд руководи мишљу семиотичара Јурија Лотмана који сматра да сваки троп подразумева и елемент ирационалног. Анализа именица у првој песничкој збирци „Заставе” наводи аутора на закључак о великој метафоричности песничког језика и о преовладавању речи и израза са негативном семантиком, што је у складу са меланхоличним расположењем лирског субјекта, што је аутор показао у првој глави дисертације. Романтичарски утицај, метафорично у наслову потпоглавља означен као сенка Едгара Поа, огледа се, како се у дисертацији убедљиво показује, првенствено на нивоу тема – елементи готичке књижевности, јунак-путник/јунак-луталица, сплин итд., али и у погледу романтичарског рушења устаљених (класицистичких пре свега) канона, те продор мистике и философске рефлексije у поезију. Поменути утицаји показани су на примеру женског лика Мореле, али се у дисертацији показују и други интертекстуални утицаји америчког романтичара. Утицај романтичарске поетике није показан само на примеру дијалога поезије Бориса Поплавског са стваралаштвом Едгара Поа, већ далеко шире, јасно су осветљени утицаји како руских романтичара (А. Пушкин, М. Љермонтов, Д. Веневитинов и др.), тако и европских романтичара – француских (В. Иго, Т. Жерико и др.) и немачких (Новалис, Шилер и др.). У низу симбола који повезују поезију Бориса Поплавског са романтичарском поетиком посебна пажња се посвећује мотиву месеца и „дуноцентричности” његове поезије. У оквиру ове целине Н. Миљковић врши и периодизацију стваралаштва песника, одређујући хронолошке границе у којима су утицаји појединих поетика на Поплавског били осетни. Преиспитују се устаљена мишљења о дебитантским почецима младог песника (1919/1920), преко разочарања у учитеља Иљазда и напуштања идеологије футуризма и „Универзитета 41^{оо}” (1926/1927) и привремено бављење прозом (1928–1931), те потпуни продор мистике у поезију (од 1931. до смрти 1935. године). Кандидат показује слабе утицаје европског дадаизма на Бориса Поплавског, испод кога се заправо крије футуристичка поетика, док се надреалистичка поетика код овог песника, како се јасно види, развила под утицајем руског романтизма – Александра Пушкина, Михаила Љермонтова и Николаја Гогоља. Важно место у свеколикој поетици Бориса Поплавског заузима питање гротеске, помоћу које се у дисертацији објашњавају различите фантазмагоричне појаве као што су црна Мадона, харлекин и др.

У поглављу **Хронотоп у поезији Бориса Поплавског** (стр. 165–206) пажња се усмерава на два момента битна за целовито описивање поетике овог песника, а то су питање времена (прошлости, будућности и садашњости) и места (домовина, емиграција), будући да се ради о песнику који се са свега 17 година нашао у изгнанству. Како би описао најпре сложене симболе домовине и дома, докторанд задире и у поље лингвокултурологије и позивањем на радове из ове области додатно потврђује своје хипотезе о важности концепата домовина и дом у свести писца у емиграцији. Поменута тема оправдава увођење појмова „концепт” и „концептосфера”, који су преузети из радова руског филолога Дмитрија Лихачова. Питање места се употпуњује откривањем интертекстуалних веза са Дантеовом „Божанственом комедијом”, по угледу на коју песник етапе свог живота дели према структури дела фирентинског песника: домовина (рај), лутање и пут до Париза (лимб), емиграција (пакао). Са питањем места је тесно повезано и питање времена, будући да се прошлост, садашњост и будућност у поезији Бориса Поплавског такође повезују са идејама о изгубљеном рају, тешкој садашњости и неизвесној будућности. Као додатни механизам за наглашавање важности времена, песник користи прустовски моменат

сећања, те тако лирског јунака у поезији Поплавског мирис коре мандарине враћа у детињство, тј. у идеализовану прошлост. На тај начин се стално наглашава важност опозиције „овде” и „тамо”, тј. у емиграцији и у домовини. Кроз тему песника-изгнаника Н. Миљковић показује вези лирског јунака Бориса Поплавског са најпознатијим изгнаницима у светској књижевности – Овидијем и Дантеом, а затим и песницима романтичарима (А. Пушкин, Ј. Баратински, А. Мицкјевич).

У **Закључку** (стр. 207–211) кандидат сумира налазе свог истраживања, доказујући хипотезе постављене у уводном делу дисертације. Сви закључци су темељно промишљени, јасно класификовани и надасве недвосмислено и прецизно изложени.

Након Закључка приложена је **Литература** (стр. 212–235) која броји више од 400 библиографских јединица, која осим примарне литературе – извора – обухвата и теоријске радове и студије из области теорије књижевности, поетике, философије, естетике и (лингво)културологије на руском, српском, енглеском, немачком, француском и пољском језику.

Након пописа литературе приложена је кратка **Биографија аутора** (стр. 236) – око 630 карактера са размацима – и **Прилози** (стр. 237–240) на три странице који представљају илустрације (репродукције слика, насловне стране часописа итд.) на које се у тексту упућује.

VI СПИСАК НАУЧНИХ И СТРУЧНИХ РАДОВА КОЈИ СУ ОБЈАВЉЕНИ ИЛИ ПРИХВАЋЕНИ ЗА ОБЈАВЉИВАЊЕ НА ОСНОВУ РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА У ОКВИРУ РАДА НА ДОКТОРСКОЈ ДИСЕРТАЦИЈИ

B1. Радови у часописима међународног значаја

1. *Морелла По и Поплавског: попытка сопоставительного анализа*. Нови Сад: Зборник Матице српске за славистику 89, 2016. ISSN 0352-5007 (UDC 821.161.1.09), Стр. 241–249. **(ERIH)**
2. *Родина в поэтическом сознании Бориса Поплавског*, Нови Сад: Зборник Матице српске за славистику, 96, 2019. ISSN 0352-5007 (UDC 821.161.1-14.09), Стр. 115–133. **(WOS – ESCI, ERIH PLUS)**.

B2. Конгресна саопштења на скуповима међународног значаја

1. *Родина в поэтическом сознании Б. Ю. Поплавског*, Цирих, Институт за славистику Универзитета у Цириху, научни скуп под називом Сећање као култура, култура као сећање (2019)
2. *«Плывет, плывет табачная страна»: Родина в творческом сознании Б. Поплавског*, Београд, Филолошки факултет, научни скуп под називом Од утопије ка катастрофи: совјетски културни експеримент (2016)

B3. Конгресна саопштења на скуповима домаћег значаја

1. *Романтичарски гласови у поезији Бориса Поплавског*, Београд, Филолошки факултет Универзитета у Београду, у оквиру научног скупа LIX скуп слависта Србије (2021)

VII ЗАКЉУЧЦИ ОДНОСНО РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА

Хипотезе постављене на почетку истраживања у раду се на убедљив начин доказују из чега кандидат извлачи следеће закључке: 1. Песничка „индивидуалност” Бориса Поплавског настала је под утицајем

традиционалних и новаторских поетика XX века, те да је она настала као резултат сложених процеса који су се у поезији дешавали од времена античке поезије преко романтизма до авангарде; 2. На нивоу форме и садржаја откривене су јаке везе поезије Бириса Поплавског са претходним књижевним традицијама; 3. Показана је јака веза са поезијом руског али и европског романтизма; 4. Извршена је хронолошка класификација четирију фаза у стваралаштву Бориса Поплавског у зависности од различитих утицаја или круцијалних промена које се у њему дешавају (I – до 1922/23, II – од 1922/23. до 1927/28, III – време око 1927/28. и IV – након 1928/29. године); 5. Доказано је постојање сталног дијалога лирског субјекта са изгубљеном домовином и руском традицијом у целини посредством кључних симбола и ослањања на традицију песника-изгнаника; 6. Константовано је да због преране смрти песника, те честе промене песничке оријентације Борис Поплавски није успео да себе одреди као представника типично једне поетске традиције.

VIII ОЦЕНА НАЧИНА ПРИКАЗА И ТУМАЧЕЊА РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА

Докторска дисертација „Поэтическое искусство Бориса Поплавского” (Песничка уметност Бориса Поплавског) мастера **Николе С. Миљковића** написана у складу са најбољим традицијама проучавања поезије XX века, заснована је у првом реду на радовима руске формалистичке, структуралистичке и семиотичке традиције, уз примену интертекстуалне методе проучавања текста, што је условљено специфичношћу објекта истраживања. Кандидат је показао одлично познавање примарне и секундарне литературе (преко 400 библиографских јединица) из различитих области хуманистичких наука (теорија књижевности, философија, естетика, лингвокултурологија) како и способност за критичку процену.

Мр Никола С. Миљковић је са изузетном посвећеношћу и ерудицијом извршио анализу песничке уметности Бориса Поплавског, несумњиво најсложенијег и најхерметичнијег песника првог таласа руске емиграције. Означавајући проблематику истраживања кроз три централне главе (са потпоглављима), кандидат се бави недовољно проученим странама поетике овог песника, истовремено критички разматрајући и редефинишући нека устаљена мишљења о овом проблему, те дајући понегде потпуно нова и утемељена виђења њихове суштине. У дисертацији су истражени и приказани утицаји ранијих и песнику савремених традиција (од романтизма до надреализма), како у погледу посебних мотива и симбола, тако и у погледу песничких форми (сонет, рондо, философска поезија, дољник, јектенија и др.).

Сложено истраживање које је спровео у својој докторској дисертацији **Никола С. Миљковић** говори о изузетној спремности кандидата да критички приступа поезији – често експерименталној, за коју је неопходно применити најразличитију књижевно-теоријску методологију: формалистичку, позитивистичку, структуралистичку, семиотичку, интертекстуалну, синергетску.

IX ПРЕДЛОГ:

На основу укупне оцене дисертације, комисија предлаже:

Докторска дисертација кандидата **мр Николе С. Миљковића** – „Поэтическое искусство Бориса Поплавского” (Песничка уметност Бориса Поплавског) – представља опсежно, темељно и оригинално истраживање, са значајним резултатима за науку о књижевности, нарочито у области проучавања поетике руског модернизма, те са великим потенцијалом за даља истраживања у овој области.

На основу укупне оцене дисертације, долепотписани чланови **Комисије** једногласно предлажу Наставно-научном већу Филолошког факултета Универзитета у Београду да овај Извештај о оцени докторске дисертације **мр Николе С. Миљковића**, под насловом „Поэтическое искусство Бориса Поплавского” (Песничка уметност Бориса Поплавског), прихвати и упути га Већу друштвено-хуманистичких наука Универзитета у Београду на сагласност, те да кандидата **мр Николу С. Миљковића** позове на усмену одбрану докторске дисертације пред истом **Комисијом**.

ПОТПИСИ ЧЛАНОВА КОМИСИЈЕ

